

ПЕРЕБУВАННЯ 8-ї АРМІЇ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО ФРОНТУ У ВОЛИНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У статті з'ясовано коло питань, пов'язаних із обставинами, умовами та особливостями перебування 8-ї армії Російської імперії в складі Південно-Західного фронту на території Волинської губернії під час Першої світової війни. Окреслено участь підрозділів 8-ї армії в бойових діях, які відбувалися на терені Волинського краю впродовж військового протистояння європейських мілітарних блоків. Досліджено та проаналізовано факти бойових зіткнень підрозділів армії з частинами німецької та австро-угорської армій в умовах активних бойових дій (Луцький (Брусилівський) прорив, ковельські наступальні операції) та перманентної війни. Фрагментарно подано не бойові особливості побуту особового складу підрозділів армії (втрата дисципліни, зниження боєздатності, дезертирство тощо) у досліджуваній період.

Ключові слова: 8-ма російська армія, Південно-Західний фронт, Перша світова війна, Волинська губернія, бойові дії.

Постановка проблеми та її актуальність. Відчуття неминучості військового протистояння європейських мілітарних блоків, яке загостилося в 1914 р., спонукало керівництва більшості держав Європи до збільшення військового бюджету, оновлення озброєння, покращення бойових навичок військовозобов'язаного чоловічого населення. Російська імперія також готувалася до бойових дій: намагалася переоснастити діючу армію, переоснащувала військове виробництво, здійснювала репетицію мобілізаційних заходів у прифронтових повітах (у Волинській губернії, наприклад, у Ковельському та Володимир-Волинському повітах), проводила реорганізацію імператорської армії.

З-поміж інших передвоєнних заходів зустрічаємо створення нових військових оперативних з'єднань бойових підрозділів. У липні 1914 р. за цим принципом було створено польове управління 8-ї армії при штабі Київського військового округу. Принагідно

нагадаємо, що до складу цього військового округу, який від серпня 1914 р. отримав статус прифронтового, входило шість російських губерній – Київська, Курська, Подільська, Харківська, Чернігівська і, власне, Волинська.

Відтак, 8-ма армія, ледь утворивши штаб і кілька бойових підрозділів, вступила в Першу світову війну. Місцем дислокації й театром бойових дій з'єднання стали, здебільшого, території Волині та Галичини. Мобілізаційні заходи здійснювалися за нормами бойового розгортання в найближчій до місця формування території. Отож, доукомплектування 8-ї армії відбувалося за рахунок жителів подільських і частково волинських повітів.

Цікаво склалася доля багатьох командувачів армії, командирів її структурних одиниць, рядових бійців військових підрозділів. Мала вона певний вплив і на соціально-економічний, а з весни 1917 р. й на соціально-політичний розвиток Волинського краю. Особовий склад 8-ї армії взяв участь у бойових діях на території західних повітів Волинської губернії. Ці та інші чинники зумовили доцільність наукового дискурсу щодо перебування підрозділів 8-ї армії на терені Волині.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Працюючи над матеріалами для дослідження, з'ясовано, що комплексного вивчення обраної проблеми науковцями не проведено. Відтворюючи загальну картину бойових дій під час Першої світової війни на театрі бойових дій Південно-Західного фронту, вітчизняні вчені вивчали окремі аспекти перебігу бойових дій, військово-політичні події, ситуацію у прифронтових повітах. На увагу заслуговують праці *М. Борбича* (про бойові дії на Південно-Західному фронті у 1916 р., зокрема на р. Стохід) (2002), *О. Дем'янюка* (про військово-політичну ситуацію у військових підрозділах, які перебували на території Волинської губернії під час Першої світової війни) (2011), *О. Соловійова* (про бойові дії та економічну ситуацію в зоні бойових дій і прилеглих територія під час Брусіловського прориву на Волині) (1997, 1998), а також роботи безпосередніх учасників Першої світової війни: *А. Брусілова* (1946), *А. Денікіна* (1991), *А. Зайончковського* (2002).

Мета та завдання дослідження. Опіраючись на стан наукової розробки пропонованої проблеми, розглянемо період перебування на території Волинської губернії бойових підрозділів 8-ї армії Південно-Західного фронту в добу Першої світової війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Від початку Першої світової війни 8-ма армія, створена на базі Проскурівської групи, перебувала в складі Південно-Західного фронту поза межами Волинської губернії. Від самого початку формування її очолив генерал від кавалерії А. Брусілов, начальником штаба став генерал-майор П. Ломновский. До її складу перед Галицькою битвою (1914 р.) входило чотири армійські корпуси (десять стрілецьких дивізій) та п'ять кавалерійських дивізій.

На територію Волинської губернії 8-ма армія перебазувалася в середині липня 1915 р. Напередодні підрозділи російської імператорської армії змушені були залишити територію Галичини й відійти на лінію Броди – Володимир-Волинський – Холм. У межах Волинської губернії вона перебувала до серпня 1917 р., коли була перепідпорядкована головнокомандуючому Румунським фронтом. За цей час 8-ю армією командували: генерал від кавалерії А. Брусілов (28 липня 1914 – 17 березня 1916 р.), генерал від кавалерії А. Каледін (20 березня 1916 р. – 29 квітня 1917 р.), генерал від інфантерії Л. Корнілов (29 квітня – 10 липня 1917 р.), генерал-лейтенант В. Черемісов (11 липня – 25 липня 1917 р.), генерал-лейтенант М. Соковнін (30 липня – 17 жовтня 1917 р.) (*Залесский, 2000:458*).

Тим часом австро-угорському війську вдалося вийти на лінію Турійськ - Володимир-Волинський. 16 серпня 1915 р. 11-та і Бугська армії захопили Ковель, Володимир-Волинський, Горохів (*ЦДІАК, ф. 278, оп. 1, спр. 280, арк. 294*). Після цього, за наказом Верховного головнокомандувача російських збройних сил майже половину особового складу 8-ї армії було перекинуто територією західних повітів Волинської губернії північніше для нівелювання переваги австрійського війська, яка проглядалася на лінії Ковель – Володимир-Волинський (*Брусілов, 1946:160*).

Вважаючи за необхідне посилити позиції ще «не обстріляного» і не вишколеного, фактично ополченського XXXIX армійського корпусу командарм А. Брусілов скерував у Клевань 4-ту Залізну стрілецьку дивізію на чолі з генерал-майором А. Денікіним. Про становище, яке склалося в цьому волинському містечку наприкінці серпня 1915 р., останній пізніше зазначав: «Привівши дивізію форсованим маршем в Клевань вночі, я застав там повний хаос. З боку Луцька наступали австрійці, тиснучи на наші ополченські дружини і спішену кінноту, ніякого фронту по суті вже не було, і шлях на Рівне був відкритий» (*Деникин, 1991:273*).

Отож, таким маневром командувач 8-ї армії півколом прикрив Рівне, в якому тоді перебував штаб Південно-Західного фронту, а також зменшив позиційний розрив на півночі з сусіднім Західним фронтом.

Поряд із цим, генерал від кавалерії А. Брусілов, розуміючи, що наявними у його розпорядженні силами стримувати довго наступ австрійців не вдасться, вимагав від головнокомандувача Південно-Західного фронту генерала від артилерії Н. Іванова підкріплення. Таке підкріплення надійшло у формі 30-го армійського корпусу на чолі з генерал-лейтенантом А. Зайончковським, якого відразу було скеровано в район с. Степань для зміцнення правого флангу 8-ї армії.

Пізніше командувач 8-ї армії генерал від кавалерії А. Брусілов вирішив, що настав слушний час для підготовки та проведення контратаки на австро-угорські позиції на Волині. Для цього ним було розроблено план контратаки ворога із залученням особового складу 30 і 39-го армійських корпусів, 7-ї кавалерійської дивізії та 4-ї Залізної стрілецької дивізії, тобто усього правого флангу його армії. Кінцевою метою контрнаступу визначено перенесення фронту на лінію річок Стир та Іква і повернення Російській імперії населених пунктів Луцьк й Рожище (*Соловійов, 1998:46*).

Відтак, 23 вересня 1915 р. у результаті контрнаступу 4-ї Залізної стрілецької дивізії генерал-майора А. Денікіна м. Луцьк було звільнено на кілька днів. Штурму повітового центру певною мірою допоміг фактор несподіванки й те, що проводячи артобстріл вночі, командир дивізії розсекретив місце своєї дислокації. За вдало проведену операцію А. Денікін отримав чергове військове звання – «генерал-лейтенант». Під час боїв за Луцьк 4-та Залізна стрілецька дивізія взяла в полон 158 офіцерів та 9 773 солдати австрійської армії (*Деникин, 1991:280*), при цьому втративши майже 40 % свого складу.

Аби забезпечити від флангової атаки російські частини 8-ї армії з боку Ковеля, головнокомандувач Південно-Західного фронту генерал від артилерії Н. Іванов наказав командувачу армії генералу від кавалерії А. Брусілову відвести війська на лінію Берестяни – Олика – Млинів. Так, А. Денікін згадував, що командарм А. Брусілов повідомив йому про те, що головнокомандуючий фронтом наказав покинути Луцьк та відійти на попередні позиції, а ХХХ армійському корпусу генерал-лейтенанта А. Зайончковського з переданою йому 4-ю Залізною стрілецькою дивізією - «сховатися у лісах східніше Колок і, коли німці втягнуться по дорозі Колки –

Клевань, несподівано вдарити їм у фланг, а решті фронту перейти тоді у наступ» (*Деникин, 1991:280; Брусілов, 1946:162*).

Проте цю тактичну схему головнокомандувача фронтом втілити на практиці не вдалося. Заважали поліські болота, відсутність комунікацій, аеророзвідка ворога тощо. Тому командувач 8-ї армії діяв за обставинами. Щоб не дати німцям вклинитися у свій правий фланг і відірвати його від 3-ї армії Західного фронту, генерал від кавалерії А. Брусілов змушений був розтягти правий фронт армії до Колок і далі до Кухітської Волі (*Брусілов, 1946:166*).

Таким чином, у результаті осінньої операції 8-ї армії генерала від кавалерії А. Брусілова фронт на території західноволинських повітів пішов на зимівлю по лінії Кременець – Дитятичі – Дубно – Перешів – Хром'яково – Богуславка – Куликовичі – Чорторийськ – Більська Воля – Локниця (*Патер, 2000:187*).

Осінньо-зимово-весняний період 1915–16 рр. пройшов для особового складу 8-ї армії доволі спокійно. Розташувались на території кількох волинських повітів, військові підрозділи армії займалися тактичною, вдосконалювали вогневу підготовку, лагодили обмундирування, за допомогою місцевих жителів проводили фортифікаційні роботи.

Навесні 1916 р. 8-му армію очолив генерал від кавалерії А. Каледін. Попередній командарм, генерал від кавалерії А. Брусілов 17 березня 1916 р. очолив Південно-Західний фронт. Тепер у його підпорядкуванні, окрім 8-ї армії, було ще три: 11-та, 7-ма, 9-та (по фронту з півночі на південь). Серед них у межах західних повітів Волинської губернії розташовувалися 8-ма і частково 11-та армії (*Дем'янюк, 2011:72*).

До складу 8-ї армії, яка займала фронт на ковельському напрямку від с. Островськ, де межувала з 3-ю армією (командуючий – генерал від інфантерії Л. Леш) Західного фронту, до с. Богуславки входили: IV кавалерійський корпус (командир – генерал-лейтенант Я. Гілленшмідт), 46-ий армійський корпус (командир – генерал-лейтенант Н. Істомін), V Сибірський кавалерійський корпус (командир – генерал-лейтенант Л. Вельяшев), XXX армійський корпус (командир – генерал від інфантерії А. Зайончковський); на луцькому напрямку від с. Богуславки до с. Детиничі перебували: XXXIX армійський корпус (командир – генерал-лейтенант С. Стельницький), XL армійський корпус (командир – генерал-лейтенант Н. Кашталінський), VIII армійський

корпус (командир – генерал-лейтенант В. Драгоміров), XXXII армійський корпус (командир – генерал-лейтенант І. Федотов) (Пасюк, 2006:6–7).

Окрім того, в резерві 8-ї армії стояли частини 100-ї піхотної дивізії в районі Степані, 7-ї кавалерійської дивізії в районі Деражні, 2-ї Фінляндської піхотної дивізії та 12-ї кавалерійської дивізії південніше Рівного (Дем'янюк, 2011:72). Загалом до складу 8-ї армії входило 14 піхотних та 4 кавалерійських дивізії (Grwar.ru, 2019).

Генерал від кавалерії А. Брусілов, на відміну від головнокомандувачів інших фронтів, які концентрували ударний кулак в одному місці, наказав підготувати по одному ударному плацдарму в усіх своїх військових підрозділах. Такі дії мали ввести в оману ворога і дезорієнтувати його щодо напрямку головного удару російського війська. Як зазначав сам головнокомандувач: «В мене було рішення нанести головний удар у 8-1 армії, у напрямку на Луцьк, куди я й скерував мої головні резерви та артилерію, але й інші армії повинні були завдавати кожна хоча й другорядні, але сильні удари, і, врешті, кожен корпус на якійсь частині свого бойового відтинку зосереджував найбільшу частину своєї артилерії та резервів, щоб якнайсильніше притягувати на себе увагу проти-діючого йому війська і прикувати їх до свого відтинку фронту» (Брусілов, 1946:189).

Відтак, 15 квітня 1916 р. командарм А. Каледін подав на затвердження генералу від кавалерії А. Брусілову оперативний план дій 8-ї армії. Передбачалося завдати головного удару на Луцьк, зайнявши позиції ворога на лінії Ставок – Дерно – Корито. Головнокомандувач фронту зажадав активніших дій від 30-го армійського і 4-го кавалерійського корпусів у напрямку Ковеля (Ветошников, 1940:38). За задумом генерала від кавалерії А. Брусілова, 8-ма армія мала атакувати двома ударними групами – на Луцьк і на Ковель. Сарненська група у складі 30 і 46-го армійського та 4 і 5-го кавалерійського корпусів, діючи в напрямку Сарни – Ковель, повинна була прорватися до Ковеля, завдавати шкоди ворожому запіллю, чим сприяти просуванню інших бойових підрозділів 8-ї армії. Рівненська група в складі 40, 29, 32 та 8-го армійських корпусів повинна була з півдня наступом через Луцьк на Ковель взяти в лещата війська ворога.

З четвертої години ранку 22 травня 1916 р. по всьому Південно-Західному фронту розпочався артобстріл позицій ворога. В зоні

розташування окремих підрозділів 8-ї армії він тривав до 29 години і дозволив поруйнувати окопи першої і частково другої ліній (*Кудь, 2006*). Найуспішніший прорив ворожих позицій на Волині було здійснено саме силами 8-ї армії генерала від кавалерії А. Калєдіна, в якому з російського боку брало участь близько 170 тис. бійців.

У наступні дні, 23-25 травня 1916 р. на лінії Рафалівка – Костюхнівка тривали важкі бої. 5-ий Сибірський кавалерійський корпус в районі с. Колки та 30-ий армійський корпус біля с. Рафалівка довго не могли здолати оборонні рубежі противника та прорватися до Стоходу. За оперативним донесенням генерал-майора Н. Духоніна 25 травня 30-ий армійський корпус тиснув ворога по всьому фронту від Стиру до Журавич (*Пасюк, 2006:6–7*). Цього ж дня 125-та дивізія і 1-ша бригада 102-ї дивізії після важкого бою заволоділи ст. Ківерці і рухалися в напрямку Луцька не дозволивши ворогу провести контрудар австрійською групою Бернарда від Ківерець (*Ветошников, 1940:75*).

На ділянці 40-го армійського корпусу вдалося заволодіти першою укріпленою смугою австрійців глибиною до 2 км. Їхнє військо знищили під с. Жорнище і м. Олика X корпус – центр 4-ї австро-угорської армії. В інших місцях прориву атаки першого дня успіху не мали. 40-й корпус, розвиваючи успіх, 24 травня 1916 р. при сприянні VIII армійського корпусу зайняв другу укріплену смугу, а наступного дня, переслідуючи 2-гу і 70-ту австрійські дивізії, оволодів Луцьком.

Після вдалого наступу на Луцьк 26 травня 1916 р. головнокомандувач Південно-Західним фронтом генерал О Брусилов видав директиву № 1594, в якій поставив завдання перед 8-ю армією закріпитися на р. Стир, на ділянці Сокол – Рожище – Луцьк – Торговиця та розвинути наступ: правим флангом на Островські – Нові Червища – Кашівка – Сокол, а лівим флангом у напрямку Торговиця – Демидівка.

Лише 26 травня військо під командуванням генерала від інфантерії А. Зайончковського частинами 80-ї піхотної дивізії зайняли Колки, Розничі та Копилля (*Ветошников, 1940:84*). 28 травня полки 125-ї і 102-ї дивізій 8-ї армії захопили Рожище, взявши в полон більше 1000 німецьких солдат. У ході наступальної операції російське військо вийшло до р. Стохід в районі с. Мильськ, де й перебувало до липня 1916 р.

Кавалеристи IV кавалерійського корпусу, виконуючи вказівки головнокомандувача Південно-Західним фронтом, ще 24 травня прорвалися в тил німецького війська під Ковелем. Однак інші військові підрозділи росіян цього прориву не підтримали. 46-й армійський корпус вів поодинокі бої під Чорторійськом, 30-й армійський корпус, захопивши с. Колки, утримував фронт до с. Навіз. Відбувалися сутички німецьких та російських кавалеристів і в районі Ратного, Кортеліс, Замшан (*Денисюк, 2003:54*).

Уже 3 червня 1916 р. ставка верховного головнокомандувача збройних сил Російської імперії прийняла рішення розвивати успіх Південно-Західного фронту, а правофланговому Західному фронту відводилася другорядна роль – відволікаючий наступальний маневр у районі Баранович. На театрі бойових дій Південно-Західного фронту пріоритетним напрямком наступу визначено м. Ковель, із продовженням наступу на Брест – Пружани (*Дем'янюк, 2011:77*). У розпорядження генерала від кавалерії А. Брусілова переходили частини гвардії та 5-й Сибірський армійський корпус генерал-лейтенанта Н. Воронова, який замінив 40 армійський корпус.

Хоча вдалий час для розвитку наступу було втрачено, генерал від інфантерії А. Брусілов намагався максимально ефективно використати свою тактичну перевагу. Головне завдання – нанести головний удар на Ковель, допоміжний – на Володимир-Волинський – він поставив командарму 8-й армії. Зазначимо, що дії підлеглих генерала від кавалерії А. Каледіна не мали успіху. До 12 червня запеклі бої тривали в районі сіл Колки, Годомичі, Свидники, Затурці, містечка Рожище. Лінія фронту посунулася в бік Ковеля лише на 5–20 км і встановилася на межі Колки – Кисилін – Затурці – Локачі – Свинюхи – Горохів (*Соловійов, 1997:37*).

На початку червня 1916 р. у зоні дій підрозділів 8-ї армії вздовж залізниці в бік Ковеля з'явилися свіжі німецькі дивізії – 11-та баварська і 108-ма піхотна. За ними в район Киселина передислокувався X німецький корпус, поспішно переведений сюди з Французького фронту. Потужні контратаки цих військ примусили 8-му армію, що вже не мала резервів, зупинити успішне просування вперед (*Зайончковський, 2002:544*). 4-та австрійська армія відкинула підрозділи 39, 40 і 8-го армійського корпусів росіян на лінію Бабье – Твердині – Пустомити (*Ветошников, 1940:108*). По обидва боки фронту поступово розпочалося перегрупування сил, поповнення бойових арсеналів, прибуття новомобілізованих.

Тривали бої і в південній частині Волинської губернії. В районі Горохів – Берестечко – Пляшева наступ здійснювали 7-ма піхотна дивізія V Сибірського армійського корпусу, 101-ша, 105-та дивізії 32-го армійського корпусу 8-ї армії (*Гильчевский, 1928:111*). Необхідність форсувати водні перешкоди та вести бойові дії в заболоченій місцевості сковували наступ і тут.

На початку липня 1916 р. для атаки на Ковель генерал від кавалерії А. Брусілов сформував нову армію. Командиром Осібної армії, створеної на базі гвардійських частин (5-й Сибірський кавалерійський корпус, 1 та 30-й армійські корпуси) і двох корпусів 8-ї армії, призначено генерал-ад'ютанта В. Безобразова. Вона мала діяти на стику 3-ї та 8-ї армій Південно-Західного фронту. 8-ма армія отримала завдання оволодіти Володимиром-Волинським. На лівому фланзі вона розташувалася на лінії Варенж – Сокаль – Рівне (*Ветошников, 1940:137*).

Відтак, 15 липня 1916 р. загальний наступ Південно-Західного фронту було поновлено – розпочато так звану 1-шу Ковельську битву. На цьому театрі бойових дій 8-ма армія вела бої в районі с. Кашівка та у напрямку Володимира-Волинського. Однією з найуспішніших операцій 8-ї армії став наступ 15–18 липня 1916 р., коли її підрозділи полонили 384 офіцери, 11 909 солдатів, 44 гармати (*Ветошников, 1940:140*). Проте вглиб ворожої оборони армія посунулася лише на 5–10 км.

10 серпня 1916 р. генерал від кавалерії А. Брусілов наказав військовим підрозділам Південно-Західного фронту перейти до активної оборони. Адже наприкінці липня наступ 3-ї, 8-ї та Особливої армій біля р. Стохід був дуже невдалим. 11 серпня 1916 р. 3-тю та Особливу армії передано у розпорядження головнокомандувача Західним фронтом з наказом використати їх для наступу на Ковель, а 8-ма армія залишилася прикривати фронт, який пролягав більшістю західних повітів Волинської губернії. На цьому участь частин 8-ї армії генерала від кавалерії А. Калєдіна в активних бойових діях на території Волинської губернії у 1916 р. припинилася.

У 1917 р. 8-ма армія Південно-Західного фронту не брала участі в бойових діях на території Волині, а в серпні поточного року була виведена з території губернії та перепідпорядкована головнокомандувачу Румунським фронтом. За вісім місяців 1917 р. серед особового складу 8-ї армії відбувалися усі процеси та явища притаманні бойовим підрозділам інших армій цього періоду – наростання більшовицької агітації, створення солдатських комітетів,

втрата боєздатності, поширення анархії, збільшення випадків дезертирства та саботажу наказів командування, братання на бойових позиціях із солдатами австро-угорської й німецької армій, відмова виступати на фронт, зростання злочинності в межах бойового підрозділу й у місцях дислокації.

Для опису ситуації серед особового складу 8-ї армії цієї пори характерною є оцінка генерал-лейтенанта А. Гутора в телеграмі від 30 травня 1917 р. верховному головнокомандувачу: «У 8-ї армії оздоровлення триває при широкій плідній роботі комітетів. Ідея наступу ще не проникла в масу, але є частини, згодні наступати. Братання майже припинилося. Загалом ця армія ще не здатна наступати. Стосунки офіцерів і солдатів налагоджуються дуже повільно, головна причина: невміння підійти до солдата» (Гончаров, 2010:208).

Висновки. Встановлено, що 8-ма армія Південно-Західного фронту під час Першої світової війни перебувала на території Волинської губернії від липня 1915 р. до серпня 1917 р. До складу армії в ту пору входило шість армійських корпусів – 8, 30, 32, 29, 40, 46-й та два кавалерійських – 4, 5-й Сибірський. Підрозділи 8-ї армії брали участь в оборонних операціях влітку 1915 р. та восени 1916 р.; наступальних операціях 1916 р. – Луцький (Брусилівський) прорив та битвах на ковельському напрямку. Перебування особового складу 8-армії на території західних повітів Волинської губернії впливало на загальну соціально-економічну ситуацію в краї. Особливо це стосується 1917 р., коли політичний компонент у війську почав витісняти військовий. Тут вбачаємо поле для окремих наукових дискурсів.

Використані посилання

- Брусилів А. А. 1946. *Мои воспоминания*. М. : Воениздат, С. 264.
- Ветошников Л. В. 1940. *Брусилівський прорив. Оперативно-стратегический очерк*. М.: Воениздат, С. 184.
- Гильчевский К. Л. 1928. *Боевые действия второочередных дивизий в мировую войну*. М.; Л. : Гос. изд. отдел военной литературы, С. 528.
- Гончаров В. Л. 2010. *1917. Разложение армии*. М. : Вече, С. 496.
- Дем'янюк О. Й. 2011. *Військово-політичні аспекти розвитку Волинської губернії у 1914–1923 роках* : монографія. Луцьк : ПВД «Твердиня», С. 320.
- Деникин А. И. 1991. *Путь русского офицера*. М. : Современник, С. 300.
- Денисюк В. Т. 2003. *Ратнівська земля: історико-краєзнавчий нарис*. Луцьк : Надстир'я, С. 452.

Зайончковский А. М. 2002. *Первая мировая война*. СПб. : ООО Из-во «Полигон», С. 878.

Залесский К. А. 2000. *Первая мировая война. Биографический энциклопедический словарь*. М. : Вече, С. 576.

Кудь В. 2006. Успіх Першої світової вирішувався на Волині. *Волинь-нова*, 3 червня.

Пасюк І., ред. 2006. *Брусилівський прорив на Волині: факти, цифри, дати, документи, матеріали, карти, телеграми, мемуари, фотографії, раритети*. Луцьк : ПВД «Твердиня», с. 96.

Патер І. 2000. *Союз визволення України: проблеми державності і соборності*. Львів : Ін-т українознавства НАН України, С. 288.

Русская армия в Великой войне: Брусилловский прорыв. *Grwar.ru*, [online] Доступно: <http://www.grwar.ru/library/Vetoshnikoff/BB_01.html> [Дата звернення 16 серпня 2019].

Соловйов О. 1998. Бойові дії на Волині в роки Першої світової війни. *Науковий вісник ВДУ. Історичні науки*. № 1, С. 46-50.

Соловйов О. 1997. Економічне становище Волині в роки Першої світової війни. *Науковий вісник ВДУ. Історичні науки*. № 2. С. 35-40.

Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК), ф. 278, оп. 1, спр. 280.

References

Brusylov A.A. 1946. My memoirs. M.: Voienizdat, p. 264 (rus).

Vietoshnikov L.V. 1940. Brusylov's breakthrough. Operatively-strategical sketch. M. : Voienizdat, p. 184 (rus).

Hylchevskiy K. L. 1928. Combat actions of the secondary divisions during the world war. M.; L. : State publishing department of the military literature, p. 528 (rus).

Goncharov V. I. 2010. 1917. Decomposition of the army. M.: Veche, p. 496 (rus).

Demianiuk O. Y. 2011. Military-political aspects of the development of Volyn region in 1914–1923 : monograph. Lutsk : PPH «Tverdynia», p. 320 (ukr).

Dienikin A. I. 1991. Road of the Russian officer. M. : Sovriemiennik, p. 300 (rus).

Denysiuk V. T. 2003. Ratne's land: historically-local sketch. Lutsk : Nadstyria, p. 452 (ukr).

Zaionchkovskii A. M. 2002. First World War. Saint Petersburg. : LLC Publishers «Poligon», p. 878 (rus).

Zaleskii K. A. 2000. First World War. Biographic encyclopaedical dictionary. M. : Veche, p. 576 (rus).

Kud V. 2006. Success of the First World War was decided at Volyn. *Volyn-nova*, 3 June (ukr).

Pasiuk I. ed. 2006. Brusylov's breakthrough at Volyn: facts, numbers, dates, documents, materials, maps, telegrams, memoirs, photos and rarities. Lutsk : PPH «Tverdynia», p. 96 (ukr).

Pater I. 2000. Union of liberation of Ukraine: problems of statehood and unity. Lviv : Institute of Ukrainian studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, p. 288 (ukr).

Russian army in the Great War: Brusylov's breakthrough. Grwar.ru, [online] Available at: <http://www.grwar.ru/library/Vetoshnikoff/BB_01.html> [Accessed 16 August 2019] (rus).

Soloviov O. 1998. Combat actions at Volyn during the First World War. Scientific Bulletin of the VDU. Historical sciences. № 1, p. 46–50 (ukr).

Soloviov O. 1997. Economical state of Volyn during the First World War. Scientific Bulletin of the VDU. Historical sciences. № 2. p. 35–40 (ukr).

Central state historical archive, Kyiv (CSHAK), f. 278, op. 1, cp. 280 (rus).

Demianiuk O.

STAY OF THE 8th ARMY OF THE SOUTHWESTERN FRONT IN VOLYN REGION DURING THE FIRST WORLD WAR

The article deals with a number of issues related to the circumstances, conditions and peculiarities of the stay of the 8th Army of the Russian Empire in the South-Western Front in Volyn region (*hubernia*) during the First World War. The participation of units of the 8th Army in the combat actions that took place on the territory of Volyn region during the military confrontation of the European militant blocs is outlined. The author investigated and analyzed the facts of combat clashes of the army's units with the units of German and Austro-Hungarian armies which have occurred in the conditions of active fighting (Lutsk (Brusylovskyi) breakthrough, Kovel offensive operations) and permanent war. Non-combat peculiarities of life of the personnel of the army's units (loss of discipline, decrease of fighting capacity, desertion, etc.) in the investigated period are shown fragmentary. The author found that the presence of the 8th Army of the Southwestern Front had a certain impact on the socio-economic and, in the spring of 1917, on the socio-political development of Volyn region.

After working on research materials, the author established that there has been no comprehensive study of the selected problem by scholars. When describing a general picture of the combat actions during the First World War at the theater of the South-Western Front, domestic scientists studied some aspects of the course of hostilities, military-political events and the situation in the front-line districts (*povity*). These and other factors determine the expediency of scientific discourse about the location of units of the 8th Army on the territory of Volyn.

The reviewed sources prove that the 8th Army was on the territory of Volyn from July 1915 to August 1917. During this period, army personnel participated in military operations carried out within the South-Western Front.

Keywords: 8th Russian Army, South-Western Front, First World War, Volyn region (*hubernia*), combat actions.